

Az észak-európai országok: kulturális és könyvtári együttműködés

Kulturális és könyvtári együttműködés

A Norvégiába utazók gyakran szembesülnek *Skandinávia* és az *észak-európai országok* (*Nordic*) fogalmával. Skandinávia a Dánia, Norvégia és Svédország által elfoglalt földrajzi területet jelenti. Az itt beszélt nyelvek szorosan összefüggnek, a három ország lakói nagyobb nehézségek nélkül megértik egymást. Az „észak-európai országok” kifejezés ennél sokkal tágabb, a skandináv országokon kívül magában foglalja Finnországot, Izlandot és az autonóm területeket: Grönlandot, Ålandot és a Feröer-szigeteket. Az itt beszélt nyolc nyelv messze eltávolodott a skandináv nyelvektől.

Az észak-európai együttműködés kormányzati szinten

Az országok kormányai között szoros együttműködés alakult ki, amely számos tanácsadó testületben, bizottságban és intézményben testesül meg. A csúcsszervezetek az *Észak-európai Tanács* és a *Miniszterek Észak-európai Tanácsa*; az előbbi a parlamenti szintű, az utóbbi a kormányok közötti együttműködést hivatott szolgálni.

Az Észak-európai Tanácsot 1952-ben hozták létre, 87 tagja parlamenti képviselő a saját hazájában is. Kezdeményezései közül a fontosabbak közé tartozik az országokon belüli útlevelementesség, a közös munkaerőpiac és az összehangolt oktatási rendszer, ideértve a diplomák kölcsönös elismerését. Fő célja a határok miatti korlátok lebontása és a szabad együttműködés támogatása volt a lehető legtöbb területen.

A Miniszterek Észak-európai Tanácsa néhány állandó szakterületi (kulturális, oktatási, közlekedési stb.) testületben tevékenykedik. A tanács titkársága Koppenhágában székel, és 2005-ben 111 millió eurós költségvetéssel gazdálkodhatott.

Kulturális együttműködés

A költségvetés közel 20%-a kulturális célokat szolgál. A legnagyobb tétel az Észak-európai Kulturális Alap, amely 3,75 millió euróval gazdálkodik. Az alapot 1966-ban hozták létre az országok kultúrájának támogatására. Minden olyan projekt, kezdeményezés részesülhet belőle, amelyben legalább három észak-európai ország vagy autonóm terület vesz részt. Az utóbbi években a balti országokkal való együttműködést is támogatta.

A miniszterek tanácsa több kulturális intézményt és testületet irányít. Információs központokat hozott létre a balti országokban és Szentpéterváron, amelyek célja nemcsak az észak-európai országokkal kapcsolatos ismeretterjesztés, hanem az országok közötti együttműködés elősegítése is. Ennek érdekében az információs központokban könyvtárakat nyitottak, ahol a nagyközönséget naprakész információkkal és észak-európai nyelvű szépirodalommal szolgálják ki. Különböző profilú kulturális központok az észak-európai országokban is működnek, mint pl. művészet, zene, irodalom vagy dráma; az itt működő könyvtárak igazgatóit többéves időszakra más-más észak-európai országokból választják.

Az észak-európai országok hivatalos honlapjáról (www.norden.org) mintegy 50 intézmény, bizottság, testület érhető el, közöttük az ún. *Művészeti Bizottság*, amely a következők ernyőszervezete:

- NORDBOK – Észak-európai Irodalmi és Könyvtári Bizottság,
- NOMUS – Észak-európai Zenei Bizottság,
- NORDSCEN – a Színházok Észak-európai Bizottsága,
- NIFCA – a Kortárs Művészetek Észak-európai Intézete.

A bizottságok Oslóban, Stockholmban, Koppenhágában és Helsinkiben tevékenykednek.

Irodalom

A NORDBOK (www.nordbok.org) honlap az észak-európai irodalmat népszerűsíti, és a könyvtárak együttműködését mozdítja elő; 2005-ös költségvetése közel 1,1 millió euró volt.

A bizottság évenként ítéli oda az 1961-ben alapított *Irodalmi Díjat* (a régió legtekintélyesebb irodalmi díja, a Nobel-díj mellett), adományokkal támogatja a fordításokat, kiadja az *Észak-európai Irodalom* című évkönyvet, illetve különböző irodalmi kezdeményezéseket támogat. A könyvtárakkal kapcsolatos munkája elsősorban a közkönyvtárakra terjed ki különböző projektek támogatásával. A bizottságok országonként és nyelvcsopontonként minden évben két jelöltet állíthatnak, egyiket a költészet, másikat a regény műfajában. A döntést egy észak-európai zsűri hozza meg, a 43 000 eurós díjat minden évben ősszel, az Észak-európai Tanács éves ülésén adják át. A díj mellett a győztes művek „fordítási támogatást” kapnak, hogy más észak-európai és egyéb európai nyelveken is megjelenhessenek, és arra is költenek, hogy a szerzők részt vehessenek a világ különböző tájain rendezett könyvvásárokon.

Az 1993 óta megjelenő *Észak-európai Irodalom* című évkönyv az új irodalmat és az aktuális irodalmi vitatémákat mutatja be valamely észak-európai nyelven és angolul. Minden cikk megjelenik elektronikusan, a www.nordic-literature.org webcímen.

A fordításokra nemcsak saját nyelveik és más európai nyelvek esetében költenek, hanem oroszra és más balti nyelvekre, illetve nyelvekről is; 2004-ben 176 könyv fordítását támogatták. A kevésbé ismert nyelvre/nyelvről fordítóknak, mint pl. a feröeri vagy a grönlandi, külön ösztöndíjat tartanak fenn.

Az észak-európai irodalom népszerűsítése céljából a NORDBOK egyéb területeken is aktív szerepet vállal, jelen van a különböző könyvvásárokon, ahol szemináriumokat és bemutatókat is szervez.

A kulturális miniszterek 2003-ban a NORDBOK-ot a régió bemutatásával bízták meg az *Észak-európai – több mint skandináv* c. projekt keretében. A programnak egy olyan kiállítás is része, amely bemutatja a külföldieknek, hogy az észak-európai területeken nem a skandináv nyelv és kultúra az egyetlen, hanem valamennyi országnak van saját, a skandinávétól eltérő kultúrája. A kiállítást

először 2005-ben Oslóban az IFLA-konferencia idején mutatták be, majd több nagyvárosba is elviszik.

A NORDBOK és a közkönyvtárak

Az észak-európai közkönyvtárak közötti sokszintű együttműködésnek vannak kulcsfontosságú szereplői. A nemzeti könyvtárak főfelügyelete és a nemzeti könyvtárak egyesülete évek óta szervezett kapcsolatban vannak egymással és a NORDBOK-kal. A NORDBOK főként anyagilag támogatja a könyvtárakat, aminek fő feltétele, hogy a projektekben (irodalmi rendezvények, felzárkóztatás, hálózatépítés, szemináriumok, konferenciák, fesztiválok, elektronikus kiadványok) legalább három észak-európai ország vegyen részt.

Az 1996 óta évenként rendezett *Észak-európai Könyvtári Hét* célja, hogy az egyhetes programot látogató közönség a könyvtárakban izgalmas és érdekes történeteket meséljen egymásnak az észak-európai irodalomból. Bármelyik észak-európai könyvtár részt vehet a rendezvényen, amellyel az év legsötétebb időszakát, a novembert jól ki lehet tölteni. A gyermekeknek, a legfontosabb célközönségnek évenként más-más tematikájú programot találnak ki, mint pl. *az észak-európai országok és a tenger, vagy utazás az észak-európai országokban*. A rendezvény csúcspontja az ún. *alkonyóra*, amikor minden részt vevő könyvtárban ugyanabban az időben ugyanazt az általuk választott, mind a nyolc nyelvre lefordított klasszikus szöveget olvassák fel.

Az északi országok és az „Új Európa”

Az elmúlt 15 év jelentős változásokat hozott Európa életében: kelet-európai országok lettek a NATO és az EU tagjai. A politikai irányítás alá nem tartozó területeken is komoly átalakulások következtek be, jelentősen nőtt a média hozzáférhetősége, a kommunikációs csatornák száma. Mindez hatással volt a nyelvhasználatra: az észak-európai országokban az angol meghatározó nyelvvé vált a kutatásban és az üzleti életben. Ezek a változások egyrészt lehetőségeket, másrészt kihívásokat jelentenek az észak-európai országok közti együttműködésben. Dánia, Finnország és Svédország EU-tag, Izland és Norvégia nem, Grönland és a Feröer-szigetek külön megállapodás alapján az Európai Gazdasági Közösség tagjai. Ebből adódóan Izlandnak és Norvégiának több területen is az

EU-előírásokhoz kellett igazítania nemzeti politikáját. Sokakat aggodalommal töltött el, hogy az EU-tagországok elhanyagolják regionális kötelezettségeiket. Számos politikus szerint 2004-ben a tíz új csatlakozóval új értelmet nyert az észak-európai együttműködés, mivel nagyobb jelentősége lehet a regionális érdekek kinyilvánításának. Az észak-európai együttműködésen belül marad számos olyan kérdés, amellyel az EU nem foglalkozik.

2005-ben az egyik legfontosabb kérdés a nyelvek megmaradásának a kérdése. Igaz, hogy a svédek, a norvégok és a dánok megértik egymást, és a kisebb nyelveket beszélőknek meg kell tanulniuk annak az országnak a nyelvét, amelyben élnek, mégis nyomás nehezedik rájuk. A finnek és az izlandiak inkább angolt tanulnának a svéd vagy a dán helyett; gyakori, hogy az észak-európai konferenciákon felszólalók inkább az angolt választják a skandináv nyelvek helyett. A fiatalok is szívesebben használják az angolt az egymás közti társalgásra.

Az észak-európai nyelvi közösség eddig az észak-európaiak javára szolgált, mert megalapozta a kulturális és egyéb együttműködések. Éppen ezért van újból napirenden a nyelvek megőrzésének kérdése. A nyelv és a kultúra az országok identitásának nélkülözhetetlen része, amely gazdagítja az észak-európai nemzetek kulturális életét.

Bárhogy is nézzük, az észak-európai országok kicsik, és kultúrájuk is erős külső hatásnak van kitéve. Együttesen azonban számottevő erőforrással és nagy lehetőségekkel bíró régiót alkotnak, annak ellenére, hogy az összlakosság mindössze 24 millió. A nyitás a szomszédok felé több területen ad ösztönzést és erőt; a közösségi és együttműködési koncepciót a jelenben és a jövőben is támogatni kell.

/LANGELAND, Asbjørn: The Nordic countries: cultural and library cooperation. = IFLA Journal, 31. köt. 2. sz. 2005. p. 146–150./

(Birkás Bence)